

2.8 Механізм впровадження ключових компетентностей у зміст професійної юридичної освіти в Україні

Формування культури спілкування людини, її взаємостосунки з іншими людьми, виявлення поваги до людської гідності, індивідуальність і неповторність особистості стає все більш актуальною проблемою щодо морального розвитку нашого суспільства, оскільки цей процес є невід'ємним складником удосконалення стосунків між людьми.

Входження України в світовий освітній простір супроводжується суттєвими змінами в системі освіти. Сучасний розвиток національної освіти характеризується посиленням уваги до особистості того, хто навчається. Саме тому одним зі стратегічних завдань реформування освіти згідно з Законами України «Про освіту» [124], «Про вищу освіту» [125] і Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст. [126] є формування освіченої, творчої особистості. Крім того, «важливою ознакою сьогодення виступають інтеграційні процеси, що відбуваються в усіх галузях життєдіяльності людської спільноти» [127, с.6], що також позначається й на освіті. Все це вимагає від педагогів зміни цілей, змісту, методів підготовки фахівця, організаційних форм спільної діяльності викладачів і студентів у процесі професійної підготовки.

Отже, сучасний розвиток людського суспільства й цивілізації висуває до освіти принципово нові завдання. Слід відзначити, що українська педагогічна громадськість на сторінках педагогічної преси все частіше вживає тезу про необхідність запровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця будь-якої галузі, як «важливого шляху модернізації освітньої сфери» [128, с.62]. Тому й у керівних документах, що регламентують розвиток освітніх процесів, компетентнісний підхід визначається серед пріоритетних. Проте компетентнісний підхід виступає предметом широких дискусій освітян країн-учасників організації економічного співробітництва та розвитку.

Спрямованість традиційної системи освіти на засвоєння системи знань на певному етапі розвитку суспільства вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, котре вимагає формування самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти в розв'язанні соціальних, виробничих і економічних завдань, вирішення яких потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності студентів, розвитку їхніх здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання і розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. «В Україні здійснюються кроки щодо забезпечення прискореного, випереджального інноваційного розвитку освіти, а також створюються умови для самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [129, с.7].

Нині в світі існує три підходи (три моделі), на основі яких можна аналізувати й розбудовувати освітній процес у сучасній школі.

Перший підхід спрямовано на зміну змісту, коли провідним є те, «що викладається»: навчальний план, програми відбивають можливості того, хто навчається, що

Другий підхід до можуть бути реалізовані як під час занять, так і в поза аудиторний час. Реформування сучасного освітнього процесу торкається проблем процесу підготовки, коли провідним стає те, «що відбувається в процесі її здійснення». Цей підхід передбачає аналіз того, що насправді опановується з матеріалу, котрий викладається, тобто реальні явища й процеси, що відбуваються під час підготовки в навчальний і позанавчальний час.

З позицій третього підходу перегляду піддаються кінцеві результати діяльності в процесі професійної підготовки, тобто аналізується низка компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), котрими оволоділи студенти.

Виділення третього підходу пов'язано з тим, що наприкінці XX століття найбільш розвинуті країни (Велика Британія, Канада, Нова Зеландія, деякі країни Східної Європи: Угорщина, Румунія, Молдова, Латвія та інші) ініціювали

ґрунтовну дискусію, котру було продовжено на міжнародному рівні щодо того, як озброїти майбутнього фахівця необхідними вміннями й знаннями для забезпечення гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Як засвідчив аналіз досвіду цих і інших країн, одним із шляхів оновлення змісту освіти й технологій навчання, узгодження їх з сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору виявилася орієнтація навчальних програм на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його запровадження.

Для розкриття основних наукових положень дослідження компетентнісного підходу до підготовки представника юридичної професії необхідно з'ясувати стан розробленості використання компетентнісного підходу на міжнародному рівні, а також проаналізувати національні його трансформації. Результати дослідження експертів країн Європейського Союзу в цьому напрямі свідчать про те, що для будь-якої країни корисним є порівняння міжнародного й національного досвіду як розвитку освітньої системи в цілому, так і можливостей для запровадження компетентнісного підходу зокрема, оскільки «повне копіювання будь-яких освітніх моделей і феноменів інших країн є непродуктивним; національні моделі освіти мають бути розбудованими, виходячи з національних потреб і особливостей» [130, с.6].

Аналіз наукової літератури [131] свідчить про те, що саме поняття «компетентнісна освіта» виникло в США в процесі вивчення досвіду роботи педагогів. Засноване на кращому практичному досвіді, воно стало результатом численних спроб проаналізувати концептуальну освіту, провідною метою якої є: навчити студентів оволодівати всіма видами компетентностей під час виконання тих або інших завдань, що містять крім стандартних навичок (читання, письмо, орфографію й рахування), ще й вміння самостійного пошуку інформації, необхідної для досягнення мети (таку інформацію частіше треба було здобувати в процесі безпосереднього спостереження або спілкування з людьми, аніж шляхом читання книжок), винахідливість, уміння переконувати, керувати (лідерство) тощо.

Слід відзначити, що стимулом для широкого використання компетентнісного підходу в світі стали вимоги бізнесу й підприємництва. Сучасні працедавці в більшості країн, як правило, не мають претензій до рівня технічних знань випускників вищих навчальних закладів, проте вони часто зауважують, що у випускників немає впевненості й досвіду в процесі інтеграції і застосуванні знань під час прийняття рішень. Саме тому допомогти навчитися знаходити правильні рішення в конкретних ситуаціях: навчальних, життєвих, потім – професійних – є сьогодні одним із провідних завдань освіти [132].

Вплив економічних, соціальних і інших чинників розвитку цивілізації посилювався зацікавленістю суспільства в результатах освіти й спричиняв появу поряд із традиційними (кількість років підготовки, отримання певного ступеня освіти тощо) нових, більш важливих і реальних індикаторів цих результатів.

З позицій компетентнісного підходу саме *компетентності* є тими індикаторами, котрі вможливають визначення й оцінку готовності випускника вищої школи до життя, його подальшого особистого розвитку й активної участі в житті суспільства. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може забезпечити їй можливості реалізації в сучасному інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти тощо [128]. Життєва компетентність особистості, що є «об'єктивним запитом сучасного соціального та індивідуального життя» є інтегративною якісною характеристикою «особистісного мистецтва жити» й має «константні параметри»: вимоги щодо організації і проживання індивідуального життя і засоби, що забезпечують реалізацію цих вимог [133, с.14]

Слід відзначити, що компетентнісний підхід до формування змісту освіти, хоча й породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і національному рівні різних країн, виявився новим концептуальним орієнтиром для вищих навчальних закладів зарубіжжя, став «новим поглядом на освітянські проблеми» [124, с.8]. Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямоване на їх трансформацію в компетентності, сприяє

інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу, перебудовуючи власну діяльність.

Діяльність людини, зокрема засвоєння нею будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, виконуючи які, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває в себе компетентність у тій або іншій галузі життя. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціонування (тобто компетентною) є достатньо широкою, то йдеться про так звані ключові або життєві компетентності, що поширюється на вузьку сферу, наприклад, у рамках певної наукової дисципліни, а отже – можна стверджувати про сформовану предметну або галузеву компетентність.

Таким чином, під компетентністю людини науковці розуміють спеціальним шляхом структуровані системи знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються у процесі підготовки. Ці системи дають змогу визначати, тобто ідентифікувати, і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності. Інакше кажучи, знання фахівця як рівень його обізнаності щодо певних професійних проблем стають усвідомленими й реалізуються у вигляді умінь і навичок здійснення певних професійних функцій, що пов'язано з сформованим позитивним ставленням до них.

Міжнародна комісія Ради Європи в своїх документах розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання. Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентностей як: здатність ефективно і творчо застосовувати знання та вміння в міжособистісних відносинах – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті і в професійних ситуаціях [136].

Сформовані компетентності людина використовує в різних соціальних та інших контекстах залежно від умов та потреб щодо здійснення різних видів

діяльності. Компетентна людина застосовує ті стратегії, котрі, на її думку, є найприйнятнішими для виконання певних завдань, а управління власною діяльністю спричиняє підвищення або модифікації рівня компетентності людини. Отже, можна зробити висновок, що компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика освіти, її нижня межа, а рівень компетентності – це рівень діяльності, необхідний і достатній для мінімальної успішності в отриманні передбачуваного результату.

Ми повністю погоджуємося з науковцями, що стверджують про важливість бути сьогодні «не лише кваліфікованим фахівцем, а й, передусім, компетентним» [136, с.93]. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями і навичками, що необхідні для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй праці; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю. Отже, компетентний фахівець виявляє і реалізує свою кваліфікацію як результат оволодіння певними знаннями, уміннями і навичками, що дозволяють виконувати належним чином професійні функції, творчо, виявляючи ініціативність, самостійність у прийнятті рішень щодо професійної діяльності. Саме сформована в процесі професійної підготовки компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання в його професійній діяльності, що є особливо цінним для нестандартних ситуацій реалізації професійних функцій.

Тому особливу роль у формуванні компетентності особистості майбутнього фахівця відіграє використання компетентнісного підходу до процесу його професійної підготовки. Поняття «підхід» у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та прийомів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття «підхід» трактується як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності. Загальною ідеєю компетентнісного підходу є «компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях життєдіяльності» [136, с.93].

. Слід відзначити, що готовність українських педагогів до запровадження компетентнісного підходу в систему національної освіти є не тільки декларованою – у проекті державного стандарту основної школи вже зроблено перші кроки до його впровадження, а педагогічна громадськість залучена до обговорення поняття «ключових компетентностей» і механізмів впровадження їх у зміст освіти.

Оскільки йдеться про процес професійної підготовки особистості в умовах вищої освіти, яка «здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ... завершується здобуттям певної кваліфікації» [125, с.1], то одним з результатів освіти й буде набуття людиною компетентностей, що є необхідними для діяльності в різних сферах суспільного життя.

Вивчаючи стан впровадження компетентнісного підходу в національну освіту, фахівці зазначають, що зміст освіти сьогодні недостатньо відповідає потребам суспільства на ринку праці, не спрямований на набуття необхідних життєвих компетентностей. Ті зміни, що відбувалися в галузі освіти України за останні десять років, поглибили переобтяження навчальних програм та підручників фактичним матеріалом, оскільки ще за радянських часів домінував енциклопедичний підхід до структурування змісту освіти.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти та узгодження його з сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей та на створення ефективних механізмів їх запровадження.

Сучасними дослідниками компетентнісний підхід розглядається з точки зору формування ієрархії компетентностей:

- ключові компетентності (міжпредметні та надпредметні) – здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні та соціальні проблеми. Саме сформованість цих компетентностей

дозволяє фахівцеві творчо підходити до реалізації професійних функцій, знаходити своє місце в суспільстві, само реалізовуватися тощо;

- загально-галузеві компетентності – компетентності, які формуються впродовж засвоєння змісту тієї або іншої освітньої галузі під час навчання, професійної підготовки або безпосередньо під час здійснення професійної діяльності і які відбиваються в розумінні «способу існування» відповідної галузі – тобто, того місця, яке ця галузь займає в суспільстві, а також уміння застосовувати їх на практиці в межах культуродоцільної діяльності для розвитку індивідуальних та соціальних проблем;

- предметні компетентності – складова загально-галузевих компетентностей, які стосуються конкретного предмету, дисципліни, що забезпечують засвоєння конкретних, можливо вузько професійних знань, умінь і навичок здійснення професійних функцій.

Разом з тим, ключові компетентності не складаються просто з набору предметних і галузевих компетентностей – вони інтегрують їх у складну структуру, в якій елементи пов'язані між собою різноманітними зв'язками та відношеннями.

Таким чином, під поняттям «компетентнісний підхід» до професійної підготовки розуміємо спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових, загально-галузевих і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості, що дозволяє діяти творчо під час реалізації професійних функцій. Така характеристика має бути сформована в процесі професійної підготовки й містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості. Найголовніша специфіка застосування компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця полягає в тому, що засвоюються не «готові знання», котрі передає викладач студентам, а «прослідковуються умови походження даного знання» [136, с.94], що усвідомлюються особистістю як власно набуті.

Слід відзначити, що однієї з наукових категорій педагогіки вищої школи є модель фахівця, що виступає орієнтиром і певною метою в процесі професійної підготовки. Саме поняття «модель фахівця», на нашу думку, може включати перелік ключових компетентностей, необхідних фахівцеві певної професійної сфери для здійснення на високому рівні професійної діяльності, на що наголошує і В.Шадріков [137]. Модель фахівця являє собою професійно спрямовану особистість, що поєднує в собі загальні вимоги, як носія певної суми знань, а також особливі вимоги, що відбивають специфіку професії. Створення моделі фахівця є потрібним для того, щоб правильно організувати виховання і навчання студентів, забезпечити зміст професійної підготовки фахівців, тобто чітко визначити компоненти, які складають систему, подати зв'язки між компонентами.

Модель фахівця потрібна, насамперед, для того, щоб на її основі розробляти навчальні плани і програми, організувати навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі, тобто вона є структурно-логічною схемою професійної підготовки фахівця і має три основні орієнтири до її створення й удосконалення:

- 1) уявлення про якість фахівця;
- 2) використання методу експертної перевірки;
- 3) ідеї щодо перетворення навчально-виховного процесу.

В моделі фахівця повинні відбиватися ті компетентності, що складають систему «компетентний фахівець». Ця модель компетентного фахівця певної професійної галузі і виступає орієнтиром для організації професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу.

Очевидно, що, незважаючи на актуальність і широке вживання термінів «компетентність» і «компетенція» у педагогічній і психологічній науках, існує безліч різних підходів до їх розуміння і використання, а співвідношення цих двох понять остаточно не визначено. На відміну від компетентності часто вживана дефініція «компетенція» включає поінформованість, деякий ступінь ознайомлення, знання, досвід у певній сфері діяльності особистості. Тому компетентність розглядається нами як системне поняття, як професійно значуща

інтегративна якість особистості, що є інтегративною вже за своєю природою, оскільки вбирає в себе однорідні або близькі знання, вміння і навички, а компетенція — як її складник, як необхідна основа для подальшого формування і розвитку компетентності.

Слід відзначити, що компетентнісний підхід до освіти тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами, оскільки торкається особистості того, хто навчається, і може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретною особистістю певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно для всіх, у суб'єктивні надбання окремої особистості, які можна оцінити.

Трансформація змісту освіти, насамперед, визначається принципово іншим підходом до її відбору й структурування, які мають бути підпорядковані кінцевому результату освітнього процесу: набуття компетентностей. Це потребує запровадження відповідної системи змін у змісті освіти, а саме: 1) визначення переліку ключових компетентностей; 2) визначення змісту (напрямів набуття) кожної з них; 3) ідентифікація їх з окремими освітніми галузями, а потім — з окремими дисциплінами (визначення переліку і змісту галузевих і предметних компетентностей); 4) відбір змісту предмета, який може забезпечити формування всієї системи компетентностей; 5) встановлення рівня сформованості компетентностей на кожному етапі й кожній стадії навчання; 6) розробка системи контролю та корекції процесу формування компетентностей того, хто навчається.

Ключова компетентність, на думку педагогів, є об'єктивною категорією, яка фіксує суспільно визнаний комплекс знань, умінь, навичок певного рівня, що можуть бути застосовані в широкій сфері діяльності людини. Вона може бути визначена як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми.

З точки зору вимог до рівня підготовки випускників вищої школи ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості підготовки студентів, пов'язані з їх здатністю цільового осмислення застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо певного міждисциплінарного кола проблем. Вони відбивають предметно – діяльнісний складник вищої освіти і покликані забезпечити комплексне досягнення її цілей.

Визначаючи перспективи використання компетентнісного підходу до вищої освіти, зауважимо, що потреба його запровадження в сучасній вищій освіті підсилює актуальність подальших теоретичних розробок проблеми компетентностей, осмислення їх структури, змісту, ролі в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Як вказують науковці, важливими є також спроби визначення переліку компетентностей у рамках освітніх галузей і предметів і будь-яких спроб реалізації цього підходу в практиці професійної підготовки.

Для дослідження проблеми формування професійної іншомовної компетентності перспективним є той аспект, що в сучасності компетентнісний підхід широко застосовується до професійної підготовки спеціалістів. У зв'язку з цим, необхідно звернутися до визначення й характеристики такого поняття як професійна компетентність.

Отже, зміст професійної компетентності, характеризується процесуальними і результативними показниками й визначає професійну компетентність фахівця як здатність та готовність виконувати особисту професійну діяльність .

Формування професійної компетентності, де професійна діяльність стає провідною мотивуючою силою особистого саморозвитку, відбувається під час засвоєння особистістю певних форм поведінки й діяльності. Однак, ці засвоєні форми поведінки закріплюються й стають сталими тільки тоді, коли вони перетворюються для людини на засоби реалізації певних мотивів, прагнень. При цьому виникає своєрідний сплав цих мотивів з відповідними формами поведінки, що і знаменує ставлення сталої якості особистості.

Незважаючи на різноманіття значеннєвих відтінків, вкладених авторами в поняття «підготовка до юридичної діяльності» взагалі чи будь-якого з її аспектів, усіх їх поєднує розуміння терміна підготовка як процесу формування, удосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання юридичної діяльності, здійснюваної під час навчання, самоосвіти або професійної діяльності.

Безсумнівно, важливим періодом у підготовці юриста до професійної діяльності є період підготовки в вищому юридичному навчальному закладі, де закладаються теоретичні і практичні основи готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності, інакше кажучи в процесі його професійної підготовки, що забезпечує сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, що дозволяють виконувати роботу у визначеній галузі діяльності. Фахівець з вищою освітою – це особистість, котра володіє знанням (усвідомленням) сутності своєї діяльності, орієнтується в інваріантних характеристиках відповідних явищ і вміє виявляти і перетворювати їх у кожному конкретному випадку і, що найголовніше, ця особистість спроможна передбачати і прогнозувати глибинні зміни і завдання, засоби їх вирішення .

У євроінтеграційному поступі України юридична наука й освіта набувають надзвичайної важливості, оскільки від їхнього рівня розвитку залежить реалізація таких важливих завдань, як здійснення правової реформи, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, створення ефективної правової системи і громадянського суспільства, підвищення якості законотворчої і правозастосовної діяльності, що, в свою чергу, сприятиме утвердженню України як високорозвиненої, соціальної за своєю сутністю, демократичної, правової держави, в якій визнається і діє принцип верховенства права .

Завдання професійної юридичної освіти полягає в тому, щоб навчити студентів – майбутніх юристів юридичної технології, вміню розбиратися в структурі права, способах юридичної техніки, розв'язанню на цій основі питань юридичної кваліфікації. Проте, як зауважують науковці, провідна мета полягає в формуванні світоглядної позиції юриста, що заснована на сприйнятті,

усвідомленні й осмисленні всього багатства юридичної думки й накопиченню правового досвіду.

Етап вищої освіти в формуванні професійної компетентності вимагає вироблення певної системи професійної підготовки фахівця-юриста нового типу. Мета професійної підготовки представника юридичної галузі виступає як проект дій і очікуваний результат, що визначають характер і систему, упорядкованість, зміст форм, методів і технологій різних етапів становлення юристів.

Професійна підготовка юристів – це феномен дійсності, що є процесом оволодіння системою професійних юридичних знань», основних умінь (аналітико-діагностичних, організаційних, конструктивних, комунікативних) і навичок, «досвідом практичної юридичної діяльності, громадських, світоглядних і професійно значущих особистих якостей.

Підготовка студентів на правничих факультетах або у вищих навчальних закладах юридичного профілю має будуватися з урахуванням соціального замовлення та бути максимально спрямованою на майбутні фахові потреби правника, формувати такий високий рівень професійної та загальної культури, фахової компетентності, який дозволить підтримувати високий професіоналізм у будь-якій сфері юридичної діяльності на рівні зростаючих вимог суспільства, професійної корпорації, споживачів професійних правничих послуг.

Змінюється не тільки зміст, структура вищої освіти, але й форми. Проте, як зауважують науковці, створення інноваційного освітньо-виховного середовища неможливе без внесення якісно нового змісту у вищу професійну освіту правника, без оптимізації кадрово-педагогічного потенціалу, підвищення рівня науково-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження інноваційних технологій і методик викладання, оволодіння дослідно-експериментальними видами діяльності .

Процес професійної підготовки майбутнього представника юридичної галузі є інтегративним, оскільки його стрижнем є формування професійної компетентності особистості юриста, що, є показником професійної практичної діяльності юриста, його майстерності й включає такі елементи

- пізнавальна (інформаційна) компетентність, що передбачає наявність визначених знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійного обов'язку, постійне їх оновлення, вдосконалення;
- нормативна компетентність, котра включає об'єм повноважень (прав і обов'язків), а також відповідальність юриста;
- функціональна компетентність, що передбачає здатність юриста виконувати професійні обов'язки відповідно до функцій і завдань організації на основі правового досвіду – особистого, колективного, територіального;
- особистісна (самооцінна) компетентність, що передбачає усвідомлення юристом свого призначення, оцінку своїх професійних здібностей, самокритичність, здатність до самоаналізу своїх професійних якостей з метою подолання негативних характеристик .

Дослідники професійної юридичної діяльності визначають, що вона характеризується високою інтелектуальністю, моральністю, психологічною насиченістю тощо. А застосування компетентнісного підходу до юридичної освіти дозволяє розкрити результат освіти через сукупність різного виду компетенцій, що забезпечують необхідний рівень професіоналізму особистості і діяльності випускників юридичного навчального закладу.

Інтегративність професійної підготовки представника юридичної професії обумовлена професійною спрямованістю (орієнтуванням) змісту всіх предметів, що вивчаються у вищому юридичному навчальному закладі. Всі дисципліни є об'єднаними в два блоки (загальні предмети і спеціальні предмети), кожний з яких, в свою чергу, має в своєму складі по два структурних компоненти.

Так, блок загальногуманітарних і соціально економічних дисциплін, що охоплює філософію, іноземну мову, українську мову і культуру мовлення, логіку, культурологію, історію, соціологію, політологію, економіку і фізичну культуру, спрямований на розвиток нової парадигми професійного мислення студентів, що виражається в усвідомленні ними космопланетарної сутності людської особистості. Культурологічні дисципліни цього циклу допомагають майбутньому юристу зрозуміти взаємозв'язок і взаємодію історії культури,

права, залежність концепції права від соціокультурних і етичних особливостей країн і народів.

Блок загальних математичних і природничо-наукових дисциплін представлений такими дисциплінами як інформатика і математика, концепції сучасного природознавства.

Загальнопрофесійні дисципліни (теорія держави і права, історія політичних і правових вчень, історія держави і права зарубіжних країн, конституційне право України, різні галузі права) вивчаються як основна наука в здобутті майбутньої професії юриста.

Дисципліни спеціалізації (сімейне право, кримінологія, правоохоронні органи, прокурорський нагляд тощо) сприяють засвоєнню студентами майбутньої спеціалізації.

Отже, оволодіння всіма дисциплінами, що передбачені стандартом вищої юридичної освіти, в умовах вищого юридичного навчального закладу, повинно забезпечувати формування професійної компетентності юриста.

Сучасна провідна мета вищої юридичної освіти полягає в тому, щоб в результаті навчання в вищому юридичному навчальному закладі спеціаліст вищої юридичної кваліфікації володів професійним потенціалом, що забезпечив би йому не тільки можливість розв'язання рутинних практичних завдань на певному рівні посадових обов'язків, але й професійне самовдосконалювання, уміння вирішувати нові завдання в галузі професійної діяльності від початку професійної кар'єри до її закінчення.

Оскільки перелік вимог з усіх навчальних дисциплін освітнього стандарту є вельми широким, наведемо лише загальні вимоги до рівня підготовки випускника, що багато в чому збігаються з ключовими компетентностями спеціаліста в галузі права. Отже, в процесі професійної підготовки майбутній юрист повинен ознайомлюватися з вченнями в галузі гуманітарних і соціально-економічних наук, бути здатним науково аналізувати соціально значимі проблеми і процеси, вміти використовувати методи цих наук у різних видах професійної і соціальної діяльності:

- знати Конституцію України, етичні і правові норми, які регулюють відношення людини до людини і суспільства, навколишнього середовища, вміння враховувати їх при розробці екологічних і соціальних проєктів;
- мати цілісне уявлення про процеси і явища, які відбуваються в живій і неживій природі, розуміти можливості сучасних і наукових методів пізнання природи і володіти ними на рівні, який необхідний для вирішення задач, що виникають при виконанні професійних функцій;
- бути здатним вести діяльність в іншомовному середовищі;
- мати наукове знання про здоровий спосіб життя, володіти вміннями і навичками фізичного самовдосконалення;
- володіти культурою мислення і мистецтвом аналізу, знати його загальні закони і вміти у письмовій і усній формі вірно (логічно) їх будувати;
- вміти на науковій основі організувати свою працю, володіти комп'ютерними методами збору, зберігання і обробки інформації, що використовуються у сфері його професійної діяльності
- бути здатним в умовах розвитку науки і змін соціальної політики переоцінити накопичений досвід, вміти набувати нові знання за допомогою сучасних інформаційно освітніх технологій;
- розуміти сутність і соціальне значення своєї майбутньої професії, провідні проблеми дисципліни, що визначають конкретну галузь його діяльності, бачити її взаємозв'язок у цілісній системі знань;
- бути здібним у професійній сфері, на основі системного підходу будувати і використовувати модель для опису і програмування різних явищ, здійснювати їх якісний і кількісний аналіз;
- бути готовим до зміни виду і характеру своєї професійної діяльності, роботи над міждисциплінарними проєктами.

Проте, як наголошують дослідники і засвідчує власний досвід викладацької діяльності в вищому юридичному навчальному закладі, на практиці часто спостерігається розбіжність між змістом професійної підготовки майбутніх

представників юридичної галузі та основними характеристиками використання іноземної мови. Так, викладання іноземної мови, як правило, відокремлено від навчання професійної діяльності студента, а включення в методичні посібники текстів з професійної тематики можна вважати лише зовнішньою реалізацією принципу зв'язку мовного і професійного навчання. Оволодіння іноземною мовою студентами